

KOMISIJA EVROPSKIH SKUPNOSTI

Bruselj, 12.10.2006
COM(2006) 589 konč.

**SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU SVETU
(NEURADNO SREČANJE V LAHTIJU – FINSKA, 20. oktobra 2006)**

Inovacijam prijazna, sodobna Evropa

I. UVOD

Svet je v razmeroma kratkem času postal zelo tekmovalno okolje, saj na svetovno tržišče vstopa vse več držav. Na srečanju v Hampton Courtu v preteklem oktobru so voditelji držav ali vlad ugotovili, da mora Evropa, če želi biti uspešna v svetovnem gospodarstvu in doseči stopnjo rasti, ki je potrebna za ohranitev naših življenjskih standardov, narediti več za izrabo ustvarjalne moči in sposobnosti spremeniti znanje v visokokakovostne izdelke, storitve in nove poslovne modele, po katerih obstaja veliko svetovno povpraševanje. Napredek pri inovativnosti bo osrednjega pomena za uspeh prenovljene lizbonske strategije za rast in delovna mesta.

Evropa je ponosna na svojo tradicijo izumljanja rešitev, ki so izboljšale življenja ljudi po vsem svetu: od življenjsko pomembnih zdravil do izpopolnjenih mobilnih telekomunikacij. Inovacije so ključ za rešitev glavnih izzivov, s katerimi se soočamo dandanes, kot so podnebne spremembe, odkrivanje in preprečevanje bolezni, preobremenjenost, negotovost in socialna izključenost.

Komisija je že predstavila splošni okvir, namenjen spodbujanju inovacij v Evropi, Svet za konkurenčnost pa je nedavno obravnaval akcijski načrt v 10 točkah¹ za spodbujanje inovacij. Ta dokument je usmerjen na majhno število posebnih vprašanj, ki imajo evropsko dimenzijo ter bi, ob močni podpori voditeljev držav ali vlad, lahko prinesli zelo velike koristi (v razmeroma kratkem časovnem obdobju).

II. KJE JE EVROPA DANES?

Inovacijska učinkovitost EU kot celote še vedno zaostaja za glavnimi tekmeči, čeprav so gospodarstva nekaterih držav članic med najbolj inovativnimi na svetu. Kitajska in Indija, ki sta že dolgo naši tekmeči v tradicionalno delovno intenzivnih sektorjih, z velikimi koraki napredujejo na področju inovacij in tehnologije. Gospodarske reforme njiju in druga nastajajoča gospodarstva spreminjajo v resne svetovne tekmece na širokem področju sektorjev z visoko rastjo. Številna nastajajoča gospodarstva oblikujejo strateški pristop do inovacij, zelo veliko vlagajo v svojo visokotehnološko infrastrukturo ter proizvajajo veliko število nadarjenih, visoko izobraženih delavcev.

Evropa in njene države članice imajo številne inovacijske zmogljivosti. Kljub temu pa nas pestijo številni paradoksi:

- Znamo izumljati, vendar svojih izumov pogosto ne spremenimo v nove izdelke, delovna mesta in patente.
- Obstajajo številni majhni, zelo inovativni začetni projekti, ki pa le stežka prerastejo v velike, svetovno uspešne družbe.

1 „Prenos znanja v prakso: široko zastavljena inovacijska strategija za EU“, COM(2006) 502 konč., 13. 9. 2006.

- V nekaterih sektorjih, kot so telekomunikacije, je vključevanje inovacij informacijske in komunikacijske tehnologije pripeljalo do pomembnih izboljšanj v produktivnosti, v drugih sektorjih, kot so finančne storitve in trgovina, pa se to ni zgodilo.

Na inovacije vplivajo številni dejavniki:

Prvič, zagotavljanje visokokakovostne izobrazbe je bistvenega pomena pri pripravi naših državljanov na soočenje z izzivi globalizacije. Kajti če podjetja ne morejo najti dovolj ljudi s pravimi spretnostmi v Evropi, bodo svoje naložbe usmerila drugam. Povprečna odrasla oseba v EU je bistveno manj izobražena od odraslih oseb v drugih industrijsko razvitih državah². Poleg tega mi bistveno manj vlagamo v visoko izobraževanje kot številni od naših tekmecev.

V preteklosti so spretnosti, ki so se jih ljudje naučili, ostale uporabne desetletja. Zdaj morajo ljudje stalno posodabljeni in obnavljati svoje spretnosti, vendar kljub temu še vedno ne namenimo dovolj pozornosti spodbujanju stalnega izobraževanja in programom preusposabljanja.

EU bo enako kot številni drugi deli sveta s staranjem t. i. „baby-boom“ generacije deležna velikih demografskih sprememb. Od zdaj do leta 2030 se bo delež delovno sposobnega prebivalstva zmanjšal za 6,8 %. To bo še povečalo primanjkljaj kvalificiranih delavcev. V številnih državah članicah že zdaj primanjkuje visoko kvalificiranega osebja, zlasti raziskovalcev, diplomantov znanstvenih ved ter inženirjev, ki so temelj tehnološkega razvoja.

Demografske spremembe bodo za Evropo imele širše posledice. Čez manj kot dvajset let bo približno polovica evropskega prebivalstva starejša od petdesetih let, medtem ko danes ta delež znaša le eno tretjino; manj mladih ljudi bo neizogibno vplivalo na sposobnost družbe za reforme in inovacije.

Verjetno pa je največji izziv našim izobraževalnim sistemom organizacijske narave. Evropski izobraževalni sistem ostaja razdrobljen; univerze ne sodelujejo med seboj v tolikšni meri, kot bi morale. V ZDA in na Japonskem so številne uspešne inovacije izšle iz tesnega sodelovanja med akademskim in poslovnim okoljem. Evropa se je tej igri pridružila razmeroma pozno in mora še veliko nadoknaditi.

Še ena ovira večji inovativnosti je ta, da so evropska vlaganja v raziskave in razvoj veliko manjša kot v drugih industrijsko razvitih državah. Če bodo države članice izpolnile svoje obveznosti, bodo evropska sredstva za raziskave in razvoj s sedanje stopnje 1,9 % do leta 2010 predvidoma dosegla 2,6 % BDP³. Vendar pa bodo za doseg tega potrebna precejšnja prizadevanja tako na nacionalni ravni kot na ravni EU, predvsem da Evropa postane privlačnejša za vlaganja v raziskave in razvoj. Vzrok tega primanjkljaja vlaganj v raziskave v Evropi je predvsem v dosti manjših vlaganjih v raziskave in razvoj v zasebnem sektorju, kar kaže na manj ugodne okvirne pogoje ter skrb glede donosnosti.

In končno, na številnih področjih so še vedno ovire, ki otežujejo gospodarsko dinamičnost. Številna podjetja se na posebnih tržiščih soočajo z ovirami pri dostopu, omejenostjo tveganega kapitala ter ozkimi grli v naših pravnih okvirih ali z birokracijo, kar vse omejuje

² Na primer, v letu 2005 je le 22,8 % delovno sposobnega prebivalstva (25–64 let) EU imelo terciarno izobrazbo, v primerjavi z 39 % v ZDA in 37 % na Japonskem (vira: Eurostat, OECD).

³ Skupni cilj EU za raziskave in razvoj v letu 2010 je 3 % (od česar 2 % v zasebnem in 1 % v javnem sektorju).

inovativnost in ovira razširjanje zamisli. Poleg tega se zaradi zastarelih struktur in navad še težje odzivamo na hitre spremembe.

III. KLJUČNI DEJAVNIKI ZA SPODBUJANJE EVROPSKEGA INOVACIJSKEGA POTENCIALA

Čeprav so tehnološke inovacije pomembne, pa obstaja najmanj toliko možnosti za ne-tehnološke inovacije, na primer s spremembami poslovnih modelov, boljšim načrtovanjem ter organizacijo procesov. Dejansko so za največji izkoristek tehnološkega napredka običajno potrebne tudi organizacijske spremembe.

Ukrepi na naslednjih področjih bi lahko bistveno izboljšali evropske inovacijske zmogljivosti:

1) Oblikovanje evropske vodilne vloge v prihodnjih strateških tehnologijah

Dandanes Evropa še vedno trpi zaradi razpršenosti omejenih virov⁴. Evropske tehnološke platforme (ETP) so odlični instrument za večje sodelovanje in doseganje kritične mase. Povezujejo namreč široko paleto javnih in zasebnih zainteresiranih strank, da skupaj določijo in izvedejo dolgoročne raziskovalne in tehnološke programe. Že v zgodnji stopnji obravnavajo okvirne pogoje, potrebne za uspešen prenos raziskovalno-razvojnega dela na trg. Trdna zavezanost nacionalnih in regionalnih javnih organov, da pomagajo evropskim tehnološkim platformam pri doseganju zastavljenih ciljev, bi močno povečala njihove možnosti za uspeh.

Nekatere evropske tehnološke platforme so dosegle tolikšen obseg in velikost, da izpolnjevanje njihovih ključnih ciljev sedaj zahteva oblikovanje namenskih javno-zasebnih partnerstev – tj. oblikovanje „skupnih tehnoloških pobud“ – ki bodo zagotovila večjo in stabilnejšo zavezanost vlaganjem v raziskave.

Obetavna področja, za katera so predvidene skupne tehnološke pobude:

- vodik in gorivne celice
- nanoelektronika
- inovativna zdravila
- vgrajeni računalniški sistemi
- aeronavtika in zračni promet („Čisto nebo“)
- globalno nadzorovanje okolja in varnosti (GMES)

Evropska industrija je v te pobude pripravljena vložiti znatne vsote denarja, če bi bili projekti v enaki meri podprti tudi s sredstvi EU (skozi 7. okvirni program) ter dopolnjeni s prispevki posameznih držav članic. Začetek velikopoteznih javno-zasebnih partnerstev na trdnih gospodarskih in upravljaljskih temeljih je priložnost, ki je ne smemo zamuditi, če hočemo Evropi zagotoviti vodilno vlogo pri tehnologijah jutrišnjega dne. Evropski tehnološki inštitut bi lahko gradil na pobudah na teh in na drugih obetavnih področjih.

Komisija bo v svoje Poročilo o napredku strategije za rast in delovna mesta, ki bo predvidoma pripravljeno konec letošnjega leta, vključila časovni načrt za zgodnji začetek najbolj zrelih skupnih tehnoloških pobud.

⁴ Preglednica trendov inovacijske politike našteva 1 340 shem za podporo inovacij, ki so v uporabi v 28 državah.

2) Oblikovanje veliko močnejših povezav med univerzitetnim, raziskovalnim in poslovnim okoljem

V preteklosti so univerze razvijale novo znanje, potem pa so ga, ko je bilo zrelo, lahko prevzela podjetja za komercialno uporabo. Vse preveč znanja ostaja zaklenjenega v univerzah, razvoj novega znanja pa premalo upošteva potrebe poslovnega okolja. Takšen inovacijski model je zastarel. Danes inovacije temeljijo na mrežah znanja, ki z delitvijo, razvojem in akumulacijo znanja pospešujejo hiter razvoj izdelkov in storitev iz novih zamisli.

Takšno sodelovanje med univerzami, velikimi in malimi podjetji, inštituti za raziskave in prenos znanja, vlagatelji ali celo združenji uporabnikov in potrošnikov se najlažje udejanja znotraj povezanih skupin – geografsko omejenih področij, ki omogočajo neposredno sodelovanje med obstoječimi zainteresiranimi strankami in ki hkrati privabljajo nove. Obstajajo zadostni in vedno močnejši dokazi, da so podjetja, ki sodelujejo v takšnih skupinah, med najbolj inovativnimi v Evropi⁵. Politika povezanih skupin je zato postala pomemben element inovacijskih strategij držav članic in jo je treba nadalje spodbujati.

Države članice in univerze lahko za spodbujanje tesnejšega sodelovanja veliko naredijo same – in to tudi že počnejo. Vendar pa bi lahko zelo koristno, če bi nam uspelo bolje izkoristiti znanje in zmogljivosti celotne Evrope. Predlog za oblikovanje Evropskega tehnološkega inštituta (ETI) predstavlja inovativen model za tesno sodelovanje med univerzami, raziskovalnimi središči in poslovno skupnostjo. ETI bo z vključevanjem partnerskih organizacij v integrirane dejavnosti razvoja inovacij, raziskav in izobraževanja po najvišjih mednarodnih merilih prispeval k izboljšanju konkurenčne osnove držav članic. ETI bo pomagal združiti evropske vire, mobilizirati zasebna finančna sredstva za najsodobnejše raziskave, pritegniti najboljše raziskovalce iz vsega sveta, spodbujati samostojnost inovativnih malih in srednjih podjetij ter bi ob tem lahko postal simbol zmogljivosti Evrope, da sodeluje in išče inovativne rešitve.

3) Izboljšanje okvirnih pogojev

Spreminjanje znanja v uspešne komercialne izdelke ni odvisno od sreče. Zgolj vlaganja v raziskave in razvoj niso dovolj. Obstajajo številni splošni, pa tudi specifični sektorski okvirni pogoji, ki lahko, če so prisotni, bistveno izboljšajo okolje za inovacije ter možnosti za doseg komercialnega uspeha. Potem, ko je določila skupni cilj porabe za raziskave in razvoj, se mora Evropa zdaj osredotočiti na oblikovanje pravih okvirnih pogojev, da bo lahko iz teh vlaganj iztržila kar največ.

Splošni okvirni pogoji

Resnično integriran enotni trg

Prvi pogoj za večjo inovativnost je učinkovita konkurenca in v celoti delujoč enotni trg, ki je dovolj obsežen, da velikim ter številnim malim in srednjim podjetjem pomaga pri konkurenčnosti v svetovnem merilu.

⁵ Prim. Innobarometer 2006 – www.europa-innova.org.

Financiranje inovacij

Jasno je bistvenega pomena možnost, da posamezniki z dobrimi zamislimi lahko najdejo finančno podporo za uresničitev svojih zamisli. Ta naloga nikoli ni bila lahka, vendar pa je v zadnjih letih zagotavljanje finančne podpore v zgodnji stopnji postalo še težje. Skladi tveganega kapitala so postali manj zainteresirani za vlaganja v zelo majhnem obsegu. To je povzročilo stanje, ki ga mnogi imenujejo vrzel lastniškega kapitala. Zaradi tega številne obetavne zamisli ne morejo zaživeti. Poleg tega mora vse preveč hitro rastočih malih in srednjih podjetij kapital, ki ga potrebujejo, iskati drugod (v Ameriki).

Za to težavo ni čarobne rešitve. Nekatere države članice ponujajo davčne spodbude tako imenovanim „poslovnim angelom“, ki so pripravljene vlagati v majhne, zelo rizične začetne projekte. Spodbujala se bo izmenjava dobre prakse in izkoriščali drugi vidiki javne politike, ki bi se lahko uporabili pri rešitvi te težave.

Politika intelektualne lastnine za 21. stoletje

Ko je zamisel dovolj zrela, je pomembno, da lahko lastnik pravno zavaruje pravice do njene uporabe. Pravice intelektualne lastnine so običajno ključna sredstva številnih podjetij ter vir njihove konkurenčne prednosti.

Čeprav se pogledi na zasnovo najučinkovitejšega okvira lahko razlikujejo, pa se večina strinja, da sedanji evropski režim pravic industrijske in intelektualne lastnine ni sledil hitri integraciji (enotnega) trga, hitrim tehnološkim spremembam in spreminjajočim se poslovnim metodam.

Evropa nujno potrebuje jasen in skladen pravni okvir za varstvo pravic intelektualne lastnine, ki bo ustrezal 21. stoletju – okvir, ki bo vključeval naslednja načela:

- **visoko kakovost:** pravice intelektualne lastnine morajo temeljiti na strogih merilih za proučitev novosti in inventivne ravni. Patentni sistem nizke kakovosti je vir pravnih nejasnosti in sporov;
- **finančno sprejemljivost:** finančno sprejemljivi patentni postopki, ki stroške uravnajo s kakovostjo in pravno varnostjo, imajo prednostni pomen, zlasti za mala in srednja podjetja;
- **konvergenca:** skupna razlaga zakonov in enotni sodni postopki krepijo pravno varnosti in pomembno zmanjšujejo stroške;
- **uravnoteženost:** med nagrajevanjem vrednih iznajdb in zagotavljanjem prostega pretoka zamisli v dinamični evropski informacijski družbi.

Najpomembnejši korak je stroškovno učinkovit patent Skupnosti. Da bi umaknili veliko oviro inovativnosti morajo medtem države članice in Komisija skupaj obstoječi patentni sistem narediti učinkovitejši z izboljšanjem sredstev za začetek sodnega postopka preko instrumenta Skupnosti. Evropski svet mora naznaniti, da je odprava te ovire prednostna naloga ter mora Svet in Komisijo zadolžiti, da poiščeta rešitve v okviru določenega časovnega roka. Poleg tega je Komisija začela širok pregled politike na področju pravic intelektualne lastnine kot celote in bo pred spomladanskim zasedanjem Evropskega sveta leta 2007 predlagala konkretne korake v smeri sodobnega in finančno sprejemljivega okvira.

Hitrejše določanje odprtih ter interoperabilnih standardov

Že ko poteka razvoj zamisli v komercialni izdelek, je pomembno, da se določi evropske standarde, ki bodo zagotavljali, da bo izdelek mogoče dati na trg in bo nemoteno deloval z drugimi napravami.

Standardi lahko odločajo o uspehu ali propadu novih tehnologij. Brez enotnega standarda GSM, ki je bil dogovorjen v letu 1987 in je izhajal iz raziskav in razvoja, ki jih je financirala EU, Evropa ne bi dosegla svetovne vodilne vloge v mobilnih komunikacijah.

Vendar je za hitro razvijajoče se trge, kot je trg izdelkov visoke tehnologije, naš proces določanja standardov postal prepočasen – zato se vse večkrat standardi določajo zunaj Evrope v ad hoc organih, v katerih imajo evropska podjetja le omejen vpliv. V odgovor na to so organi za standardizacijo uvedli nove, manj formalne načine delovanja, ki omogočajo hitrejše doseganje dogovorov, vendar pa so, kot kaže nedavni primer standardov mobilne televizije, povzročili določitev več različnih, medsebojno neinteroperabilnih standardov. To pomeni, da ni mogoče razviti enotnega trga, kar je vse povezano s stroški za uporabnike in proizvajalce naprav in storitev.

Takšne razmere se ne smejo nadaljevati. Komisija se bo prednostno posvetovala z industrijo in pripravila predloge, ki bodo omogočali dovolj hiter razvoj standardov, ki bo lahko sledil zelo kratkim inovacijskim ciklom in ob tem zagotavljal polno interoperabilnost.

Specifični sektorski pogoji

Čeprav bo izboljšanje splošnih okvirnih pogojev vsem podjetjem pomagalo pri inovativnosti, pa je svetovni uspeh odvisen tudi od oblikovanja pravih razmer v posameznih sektorjih.

Sedanji trend brezžičnih tehnologij se bo še okrepil. Brez resničnega skupnega evropskega pristopa do upravljanja spektra bo razvoj teh tehnologij otežen. Pri obnovljivih gorivih, ki so še ena obetavna tehnologija, bo treba poiskati rešitve za omejitve pri infrastrukturi in distribuciji. To sta primera, ko bi pravilne odločitve javne politike evropski industriji lahko dale odločilno prednost.

Na drugih področjih, kot sta učinkovitost virov in ekološke inovacije, je vloga vlad zagotoviti pravno predvidljivost, ki bo podjetjem omogočala načrtovanje njihovih vlaganj. Pri tem so lahko za vzgled z zagotavljanjem, da njihove javne zgradbe izpolnjujejo najvišje standarde. Namesto nakupa standardnih nespecializiranih izdelkov lahko pametno uporabijo svoje velike proračune za nakupe tako, da zahtevajo inovativne rešitve. S tem bi lahko oblikovali povpraševanje za razvoj, na primer, energetsko učinkovitejših avtobusov ali visokorazvitih naprav za ravnanje z odpadki.

V sektorjih, kot sta zdravstveni in izobraževalni, v katerih je vlada sama pomemben akter, obstaja velika možnost za uporabo njenih finančnih sredstev ali organizacijskih prerogativ za pospeševanje inovativnih izdelkov, ki izboljšujejo kakovost in učinkovitost storitev. Bolj splošno lahko vlade pozitivno vplivajo na inovativnost z modernizacijo svojih javnih uprav, zlasti z uporabo storitev e-uprave.

V okviru svoje pobude za pospeševanje nastajanja vodilnih trgov bo Komisija za vsak posamezni sektor in ob uporabi zunanjih izvedencev izvedla analizo področij, ki imajo potencial za oblikovanje povpraševanja po novih inovativnih izdelkih in storitvah. Ta analiza

bo določila ovire, ki jih je treba odpraviti, ter proučila, kako kar najbolje uporabiti instrumente javne politike, da bi obetavni izdelki tako iz najsodobnejših kot tudi bolj tradicionalnih sektorjev lahko prišli na tržišče in prerasli v svetovne zgodbe o uspehu.

IV. SKLEPNA UGOTOVITEV

Obstaja veliko vidikov pospeševanja inovativnosti. Uspeh nekaterih držav in regij pri oblikovanju inovacijam resnično naklonjenega okolja je večinoma posledica zavestne politične odločitve za strateški pristop do inovacij z osredotočenjem politike na ključne okvirne pogoje in zagotavljanjem, da njeno izvajanje poteka vse do najvišje politične ravni.

Neuradno srečanje Evropskega sveta v Lahtiju evropskim voditeljem nudi priložnost, da dajo jasna navodila za konkretna področja, ki lahko pospešijo inovativnost v Evropi in tako prispevajo k ciljem, ki jih določa prenovljena lizbonska strategija za rast in delovna mesta. Pri tem ni treba oblikovati novih struktur. Spremljanje hitrega napredka teh ukrepov je treba zagotoviti v okviru lizbonske strategije na prihodnjih spomladanskih zasedanjih Evropskega sveta.